

Худолей В. Ю.

*доктор економічних наук, професор, ректор
ПВНЗ «Міжнародний науково-технічний університет
імені академіка Юрія Бугая»*

Тулчинський Р. В.

*кандидат економічних наук, доцент,
завідувач кафедри менеджменту адміністрування
ПВНЗ «Міжнародний науково-технічний університет
імені академіка Юрія Бугая»*

Ханін С. Г.

*здобувач кафедри менеджменту та публічного адміністрування
ПВНЗ «Міжнародний науково-технічний університет
імені академіка Юрія Бугая»*

Khudoley Veronica

*Doctor of Science (Economics), Professor, Rector
“Academician Yuriy Bugai International Scientific and Technical University”*

Tulchinsky Rostislav

*Candidate of Science (Economics), Associate Professor,
Head of the Department of Management and Public Administration
“Academician Yuriy Bugai International Scientific and Technical University”*

Khanin Semen

*Getter in the Department of Management and Public Administration
PHEI “Academician Yuriy Bugai International Scientific and Technical University”*

ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ СТАНУ РЕГІОНАЛЬНОГО ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ

Анотація. В статті розглянуто особливості формування людського потенціалу в регіональному аспекті. Виокремлено відмінності між категоріями людський потенціал, трудовий потенціал та людський капітал. Виокремлено віднесення до тієї чи іншої категорії відповідного інформаційно-аналітичного забезпечення з урахуванням офіційних даних. Встановлено, що людський капітал в сьогоденні забезпечує найвищі темпи економічного зростання. Визначено, що людський потенціал слід розглядати через призму інтелектуальних, фізичних можливостей відтворення здоров'я, знань, вмінь, отримання доходу, розвитку культури та етики, що за наявних ресурсних умов забезпечують процеси життєдіяльності. Проведено аналізу окремих складових людського потенціалу в Україні. На основі оцінки було визначено місце України в міжнародних рейтингах розвинутих країн за показником людського розвитку. Встановлено, що оцінка людського розвитку проводиться для цілей розробки програм конкретних напрямів та заходів, які спрямовані на подальше зростання та розвиток людського чинника, на основі залучення державних та громадських установ, яким вони можуть бути адресовані.

Ключові слова: регіон, людський потенціал, людський розвиток, оцінка, регіональні програми, людський капітал.

Вступ та постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку суспільства світ переходить до економіки знань. Відповідно до змін, що відбуваються в світовій економіці, знання стають ключовим ресурсом розвитку країн, причому носіями знань, його виробниками та споживачами є люди. У зв'язку з цим можна констатувати, що людський потенціал стає головним чинником ефективного функціонування соціально-економічних систем всіх рівнів. Людський потенціал регіону сьогодні є одним з найбільш затребуваних об'єктів дослідження економічної науки. Оскільки в сучасних умовах розвитку економіки знань необхідним є визначення оптимального методу оцінювання людського розвитку в регіонах, що дасть змогу оцінити різні аспекти його формування та використання. Для формування відповідних напрямів розвитку людського потенціалу на регіональному рівні необхідним є оцінка діяльності регіональних органів влади з метою визначення важливих цільових показників соціально-економічного розвитку регіонів, що й визначає актуальність обраного дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різними аспектами методологічного, теоретичного та практичного вивчення проблем дослідження людського потенціалу займаються багато зарубіжних та українських вчених.

Основні дослідження зосереджені на вивченні та вдосконаленні методичного підходу до оцінювання людського потенціалу. Серед найбільш відомих науковців слід назвати таких, як В.П. Антонюк, О.І. Амоша, О.А. Грішнова, Е.М. Лібанова, О.Ф. Новікова, які стояли у витоків вивчення цієї проблематики в українському науковому суспільстві [1–4]. Різні аспекти оцінювання людського потенціалу регіону можна дослідити в працях таких вчених, як Г.В. Герасименко, Н.В. Кузьминчук, Т.М. Куценко, О.В. Макарова, С.О. Тульчинської, Л.В. Шаульської [5–9].

Постановка завдання. Виходячи з актуальності дослідження, метою роботи є визначення регіональних особливостей використання людського потенціалу в сучасних умовах.

Для досягнення поставленої мети у статті було вирішено такі завдання:

- досліджено сутність понять «людський потенціал», «трудовий потенціал», «людський капітал» та їх взаємозв'язок;
- визначено показники оцінювання людського потенціалу через індекс розвитку людського потенціалу;
- проаналізовано данні рейтингу країн за індексом якості життя населення;

– досліджено рейтинг країн світу за показником індексу охорони здоров'я.

Виклад основного матеріалу дослідження. В сучасних економічних перетвореннях пріоритетними стають питання формування, використання та збереження людського потенціалу. Розвитку людського потенціалу здійснюється в існуючих умовах досягнутої розвитку соціально-економічного стану країни та регіонів, оскільки в залежності від цього, створюються необхідні умови для подальшого формування та розвитку людського потенціалу, добробуту населення.

Аналіз сучасних розробок стосовно сутності категорії «людський потенціал» свідчить про відсутність єдності думок щодо обґрунтованої, достатньої для визначення напрямків управління цією категорією, класифікації факторів. В більшості випадків, в наукових працях мова йде про складові елементи людського потенціалу, його компоненти, та мало уваги приділяється саме аналізу факторів формування, використання та розвитку людського потенціалу. Тому потребують більш глибоких досліджень пошук показників, які б дозволили виокремити різні соціальні, культурні, моральні та. якісні характеристики компонентів людського потенціалу.

В сучасних дослідженнях визначення «людського потенціалу», «трудоного потенціалу» та «людського капіталу» у більшості досліджень ототожнюють. Проте, на наш погляд, ці поняття є різними з точки зору оцінки та впливу на соціально-економічний розвиток регіону.

Так, якщо розглядати термін «трудоный потенціал» по відношенню до регіону, він характеризує робочу силу, яка виступає в певній соціально-економічній якості. На рівні регіону та суспільства, трудоный потенціал виступає як властивості носія (економічно активне населення), які він застосовує або може застосовувати в суспільному виробництві на даному етапі його розвитку. Тобто, потенціал трудових ресурсів виступає однією зі складових більш широкої категорії – людського потенціалу.

Якщо розглядати ці категорії з точки зору можливості оцінки, то за офіційними статистичними даними, до трудоного потенціалу віднесено все економічно активне населення регіону, тоді як до людського потенціалу відносять все населення (економічно активне так і економічно не активне).

Людський потенціал, з точки зору сприяння економічного розвитку регіону, можливо розглядати як існуючий у

населення запас фізичного і морального здоров'я, освіти, культури, професійної компетентності, підприємницької та громадянської активності, які реалізуються в різних сферах діяльності, а також у структурі потреб.

Відмінністю між категоріями трудоного та людського потенціалу, є процеси їх реалізації. Трудоный потенціал реалізується у процесі соціально-трудоных відносин, тоді як, людський потенціал реалізується в різноманітних видах діяльності, які пов'язані не тільки з працею, але і з проведенням дозвілля, з міжособистісними відносинами, а також у сфері споживання.

В розвитку сучасної економіки знань, людина стає головним суб'єктом розвитку, рушійною силою економіко-соціальних перетворень. Саме людський капітал в сьогоденні забезпечує найвищі темпи економічного зростання. Все більш стають розвинутими професії інтелектуальної праці, поява нових професій, які вимагають оволодінням специфічних компетентностей, знаннями, вміннями.

Людський потенціал при цьому слід розуміти через призму інтелектуальних, фізичних можливостей відтворення здоров'я, знань, вмінь, отримання доходу, розвиток культури та етики, що за наявних ресурсних умов забезпечують процеси життєдіяльності. Зважаючи на це, людський потенціал вимірюється через індекс розвитку людського потенціалу, який включає в себе чотири складові:

- індекс людського розвитку;
- індекс тривалості життя;
- індекс досягнутої освіти;
- індекс рівня життя.

Індекс рівня життя прирівнюється до показника ВВП на душу населення [5]. Оцінку розвитку людського потенціалу проводять на рівні країн. За загальними показниками.

Так, до активів людського капіталу слід віднести:

- рівень освіти та кваліфікації;
- рівень оволодіння відповідними компетентностями;
- мотиваційна складова;
- самовдосконалення та самонавчання;
- умови працевлаштування [5].

Якщо розглядати питання оцінки людського потенціалу в Україні, то за останні роки не зважаючи на підвищення доходів населення, в якісному складі людського потенціалу позитивних зрушень не відбулося.

Так, за даними сервісу Numbeo, у 2017 році наша держава з 60 країн представлених у рейтингу, була на 57 місці з 95,96 балами, Росія зайняла 51 місце (рис. 1).

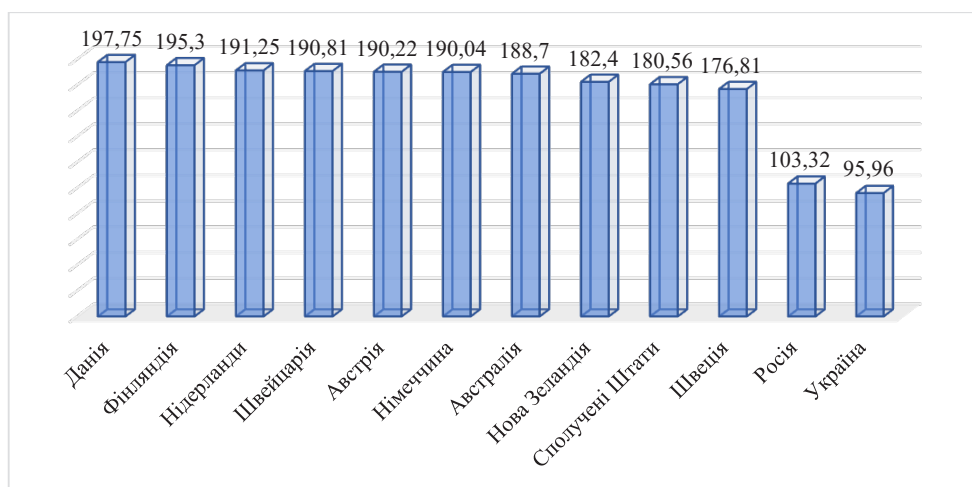

Рис. 1. Рейтинг країн за індексом якості життя населення за 2017 рік

Джерело: побудовано за даними [10]

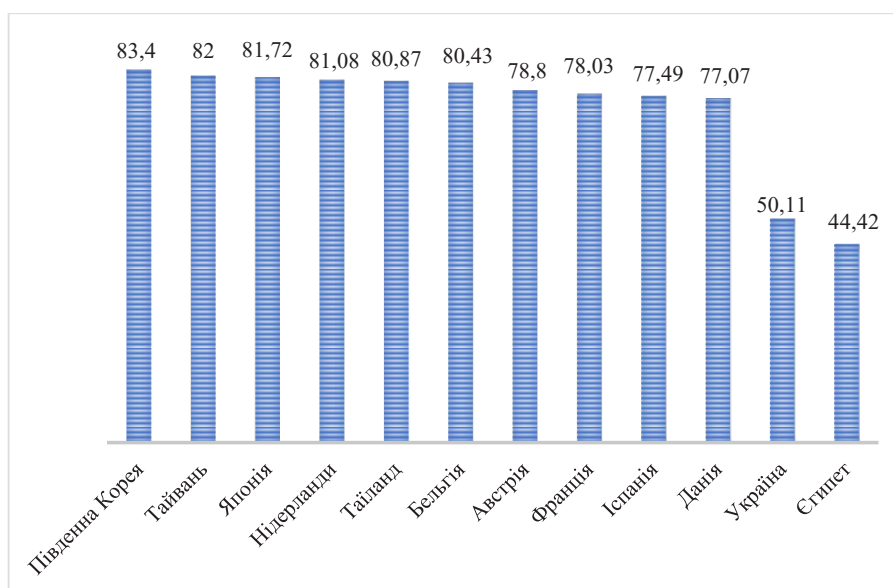

Рис. 2. Рейтинг країн світу за показником індексу охорони здоров'я за 2017 рік

Джерело: побудовано за даними [10]

До 10 лідерів увійшли Данія, Фінляндія, Нідерланди, Швейцарія, Австрія, Німеччина, Австралія, Нова Зеландія, Сполучені Штати Америки, Швеція.

Однією зі складових людського потенціалу є показник довголіття та здоров'я населення. За загальним показником серед країн, які брали участь у проведенні рейтингу, за даним показником Україна посіла передостаннє місце (59 з 60) (див. рис. 2). Так, за даними рис. 2. найкращий показник індексу охорони здоров'я займає Південна Корея, Тайвань, Японія.

Висновки. Таким чином, ми бачимо, що за основними показниками, які характеризують людський потенціал, наша країна посідає низькі місця, що свідчить про зниження людського потенціалу нашої держави. На зниження цих показників мають вплив фактори як зовнішнього так і внутрішнього середовища. Одним з головних чинників такого рівня зниження людського потенціалу є державна політика, щодо розвитку соціально-економічної сфери соціуму.

Більш детально оцінювання регіонального людського розвитку у сучасних умовах інформаційно-аналітичного

забезпечення є обмеженим. Оцінка людського розвитку проводиться для цілей розробки програм конкретних напрямів та заходів, які спрямовані на подальше зростання та розвиток людського чинника, на основі залучення державних та громадських установ, яким вони можуть бути адресовані.

Проте, беручи до уваги значно вищий рівень взаємозалежності розвитку соціально-економічних процесів на місцевому рівні, в сучасному інформаційно-аналітичному забезпеченні, не доцільним обчислювати індекси людського розвитку на рівні селищних та районних у містах радах. Слід зазначити, що для України доцільним є запровадження всіх заходів щодо підвищення людського потенціалу, які засновані на економічному зростанні ВВП (на душу населення), а не очікувана тривалість життя, як в інших країнах, незважаючи на те, що за цим показником Україна знаходиться на останніх місцях серед розвинених країн світу.

Така ситуація свідчить про доцільність модернізації важелів та механізмів для розвитку та підвищення ефективності регулювання процесів людського розвитку та підвищення якості життя населення.

Список використаних джерел:

1. Антонюк В.П. Формування та використання людського капіталу в Україні: соціально-економічна оцінка та забезпечення розвитку: монографія. Донецьк, 2007. 315 с.
2. Амоша О.І., Новікова О.Ф. Соціальна відповідальність в контексті розвитку людського потенціалу. Публічне управління: теорія та практика: збірник наукових праць Асоціації докторів наук з державного управління. № 1 (5). Харків: ДокНаук-ДержУпр, 2011. С. 122–127.
3. Грішнова О.А. Людський розвиток: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2006. 308 с.
4. Лібанова Е.М., Власенко Н.С., Власюк О.С. та ін. Людський розвиток регіонів України: методика оцінки та сучасний стан. Київ: СПД Савчина, 2002. 123 с.
5. Герасименко Г.В. Особливості міжнародного досвіду вимірювання людського розвитку на субнаціональному рівні. Демографія та соціальна економіка. 2017. № 1 (29). С. 11–23.
6. Кузьминчук Н.В., Куценко Т.М. Підходи до діагностики соціально-економічного потенціалу регіону як основи ефективної стратегії управління. Маркетинг і менеджмент інновацій. 2016. № 4. С. 269–284.
7. Макарова О.В., Саріогло В.Г., Терещенко Г.І. та ін. Якість інформаційного забезпечення соціальної політики. Київ: Дух і Літера, 2010. 248 с.
8. Тульчинська С.О. Багатоканальне фінансування науково-технологічного потенціалу та інноваційної діяльності в Україні. Економічний вісник Національного технічного університету України «КПІ», 2007. Вип. 4. С. 113-176.
9. Шаульська Л.В. Стратегія розвитку трудового потенціалу України: монографія. Донецьк, 2005. 415 с.
10. Інформаційний сайт сервісу Numbeo. URL: https://www.numbeo.com/quality-of-life/rankings_by_country.jsp?title=2017-mid
11. Офіційний сайт державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

ОСОБЕННОСТИ ОПРЕДЕЛЕНИЯ СОСТОЯНИЯ РЕГИОНАЛЬНОГО ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА

Аннотация. В статье рассмотрены особенности формирования человеческого потенциала в региональном аспекте. Выделены различия между категориями человеческий потенциал, трудовой потенциал и человеческий капитал. Выделены отнесения к той или иной категории соответствующего информационно-аналитического обеспечения с учетом официальных данных. Установлено, что человеческий капитал в настоящем обеспечивает высокие темпы экономического роста. Определено, что человеческий потенциал следует рассматривать через призму интеллектуальных, физических возможностей воспроизведения здоровья, знаний, умений, получение дохода, развитие культуры и этики, при имеющихся ресурсных условиях обеспечивают процессы жизнедеятельности. Проведен анализ отдельных составляющих человеческого потенциала в Украине. На основе оценки было определено место Украины в международных рейтингах развитых стран по показателю человеческого развития. Установлено, что оценка человеческого развития проводится для целей разработки программ конкретных направлений и мероприятий, направленных на дальнейший рост и развитие человеческого фактора, на основе привлечения государственных и общественных учреждений, которым они могут быть адресованы.

Ключевые слова: регион, человеческий потенциал, развитие общества, оценка, региональные программы, человеческий капитал.

FEATURES OF DETERMINING THE STATUS OF REGIONAL HUMAN POTENTIAL

Summary. The article deals with the peculiarities of human potential formation in the regional aspect. The differences between the categories of human potential, labor potential and human capital are distinguished. The classification of the respective information and analytical support with the official data is separated. It is established that human capital is currently providing the highest rates of economic growth. It is determined that human potential should be viewed through the lens of intellectual, physical reproduction of health, knowledge, skills, income, culture and ethics, which, under the available resource conditions, provide life-sustaining processes. Some components of human potential in Ukraine have been analyzed. Based on the assessment, Ukraine was ranked in the international rankings of developed countries in terms of human development. It is established that human development assessment is conducted for the purpose of developing programs of specific directions and measures aimed at the further growth and development of the human factor, based on the involvement of state and public institutions to which they can be addressed. It is proved that there is a close correlation between the development of human potential and the general socio-economic development of the country. Therefore, in order to increase the level of human potential in Ukraine, it is necessary to develop appropriate measures to enhance the domestic economy. It is established that the main basis of human development potential in the country should be the implementation of the above measures to transform income policy, health care, education of the population, increasing the volume of social financing, both through the state and attracting foreign investors. It is determined that on the basis of regulatory, tax and financial levers, the state creates the necessary conditions to promote the development of economic entities, the introduction of an innovative economy, the creation of appropriate mechanisms for promoting employment and reducing unemployment. It is established that measures of the national and regional level are implemented through the introduction of state instruments to regulate the respective economic processes.

Key words: region, human potential, human development, evaluation, regional programs, human capital.